

У нумары:

Подзвіг народа і літаратура
Пастанова пленума праўлення
Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Стар. 4-5

А што там далей?

Прагноз на бліжэйшую будучыню
беларускай літаратуры
ад студэнтаў філфака.

Стар. 6-7

Такі «не ідэальны» акцёр

Знаёмцеся: вядучы майстар
сцэны тэатра імя М. Горкага
Сяргей Чакярэс.

Стар. 11

Сведка эпохі Купалы і Коласа

Філасофія жыцця і творчасці
Міколы Аўрамчыка — паэта,
празаіка і перакладчыка.

Стар. 13

Далягляды

Пад новай рубрыкай «Ліма» —
старонка перакладаў.

Стар. 15

ІДЗЕ ПАПІСКА на I паўгоддзе 2010 года

Для індыўідуальных
падпісчыкаў:
1 месяц — 8150 руб.
Падпісны індэкс —
63856

Ведамасная
падпіска:
1 месяц — 11070 руб.
Падпісны індэкс —
638562

Індыўідуальная льготная падпіска для на-
стаўнікаў: на 1 месяц — 5460 руб. Падпісны
індэкс — 63815

Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі:
1 месяц — 8660 руб. Падпісны індэкс — 63880

Каб год для вас быў неблагім —
падпішыцеся на «ЛіМ»!

Гэтымі днямі, а менавіта
14 красавіка, будзе адзначана
90 гадоў з дня нараджэння
Аляксея Карпюка.
Памёр 14 ліпеня 1992.
Мінула з таго часу
васемнаццаць гадоў.
Час не малы, пераломны
ў нашым духоўным жыцці.
У гэтых умовах і творчасць
тых, хто пайшоў з жыцця,
бачыцца і ацэньваецца
па-іншаму. Тут ужо асобны
твор бачыцца як канкрэтная
праява ўсёй творчасці
пісьменніка, а сама
творчасць як мастацкая
сістэма, адносна замкнёная
сама ў сабе, ацэньваецца ў
адпаведнасці з яе мастацкім
узроўнем, яе духоўным
напаўненнем, чалавечай
і гістарычна- грамадскай
праўдзівасцю, яе ўнутранай
сугучнасцю сучаснасці.

Напісанае-перажытае

Творчасць А. Карпюка ў яе лепшых набытках, можна пэўна сцвярджаць, адпавядае гэтым крытэрыям. Яна запатрабавана чытачом. За апошнія гады выйшла некалькі кніг пісьменніка ў розных выдавецтвах.

Для мяне асабіста Аляксей Карпюк выразна і грунтоўна бачыцца ў адным шэрагу з такімі творчымі асобамі, як Янка Брыль, Васіль Быкаў, Аляксей Адамовіч, Уладзімір Калеснік.

Што іх аб'ядноўвае? Што ў іх жыццёвым лёсе і творчасці стала вызначальным, агульным? Найперш трэба мець на ўвазе тую выключную ролю, якую ў іх чалавечым і творчым лёсе адыграла мінулая Айчынная вайна. Можна сцвярджаць, што яны як творцы выйшлі з вайны, народжаныя вайною. Іх творчасць моцна ўгрунтавана ў вайне. Падругое, і іх творчасць, і іх чалавечыя і грамадскія паводзіны адметныя вышынёй і выверанасцю маральных крытэрыяў. Іх яны паслядоўна сцвярджалі і абаранялі. І, нарэшце, як асноўны творчы вынік: у тым, што яны пісалі, самае галоўнае для іх было — праўда і шчырасць. Праўда як набыты асабісты жыццёвы чалавечы досвед. Шчырасць як душэўная, эмацыянальная адкрытасць і

натуральнасць слова і моўнага ладу.

Карпюк адносіцца да тых пісьменнікаў, у каго жыццёвая і творчая біяграфія звязаны паміж сабою вельмі цесна, не пасрэдна, адкрыта. Пісаць ён пачаў адносна позна — пасля трыццаці.

Дэбютаваў аповецю «У адным інстытуце» ў 1953 годзе. Да гэтага было ўсяго. Умовы, у якіх прайшлі папярэднія гады, гады дзяцінства, юнацтва, маладосці, былі аж да краёў напоўнены неверагодна суровымі падзеямі, глыбокімі і моцнымі перажываннямі. У працы і праз працу адбывалася духоўнае фарміраванне чалавечага характару, закладваліся асновы высокамаральных крытэрыяў, якія значна пазней можна будзе ўбачыць і ў творчасці пісьменніка, і ў яго грамадскіх паводзінах. Дзяцінства і юнацтва праходзіла ў атмасферы заходнебеларускага нацыянальна-вызваленчага руху; удзельнічаў у камсамольскім падполлі, трапіў у польскую турму, зведаў допыты ў паліцыі. Вайна абрынулася раптоўна і нечакана. Карпюк становіцца партызанскім сувязным, уваходзіць у склад падпольнай дыверсійнай групы, у 43-м годзе быў арыштаваны, адпраўлены ў лагер смерці Штуттгоф, цудам уцёк ад-

туль, зноў уключыўся ў партызанскую барацьбу, арганізоўваў і ўзначальваў партызанскі атрад, з войскамі Савецкай Арміі прайшоў шлях ад Варшавы да Берліна. Двойчы паранены.

«І ўсё гэта прайшло ў яго цяжка-важка, з рызыкай, але без промахаў і задзіраў, якія грызучы сумленне, жагаюць пачварнымі снамі», — скажа пазней У. Калеснік.

У гэтым сэнсе можна пэўна, сцвярджаць, што свае творы (пераважную большасць іх) Карпюк духоўна-эмацыянальна і падзейна спачатку пражыў і перажыў, потым — напісаў. У іх грунтоўная аўтабіяграфічная ці то дакументальная аснова, выяўленая адкрыта і непрыхавана. Пачатак асабісты вельмі адчувальны і выразны — і падзейна, і эмацыянальна.

Каб пераканацца ва ўсім гэтым, дастаткова прачытаць такія творы пісьменніка, як «Мая Джамалунгма», «У адным інстытуце», «Данута», «Пушчанская адысея», «Па шчанскай шчасця», «Карані», «Развітанне з ілюзіямі». Больш за тое, прачытанне і супастаўленне гэтых твораў красамоўна сведчыць, у якой (высокай) ступені Карпюк як творца верны жыццю і сабе, рэальным фактам і падзеям, свайму светаўспрыманню.

Аўтабіяграфічнасць і адметная арганічнасць Карпюкавай творчасці вынікае з таго і абумоўлена тым, што падзеі пераважнай большасці яго твораў адбываюцца ў яго родных мясцінах. Мясціны гэтыя (паўночна-заходняя частка Гродзеншчыны, часткова паўночна-ўсходняя — Беластоцчыны) адметныя ў многіх адносінах. Населены яны людзьмі розных нацыянальнасцей, рознага веравызнання; побыт, звычкі, мова — своеасаблівыя. У гэтым свеце пісьменнік жыў, увабраў яго ў сябе і па-свойму выявіў. Свет гэты не замкнёны сам у сабе, ён — арганічная частка агульнага беларускага свету. Да яго далучаны ўсёй гісторыяй народа, самымі значнымі сацыяльна-палітычнымі падзеямі, замацаваны глыбіннай этнічнай каранёвай сістэмай. Сам па сабе ён самадастатковы, моцны духоўна і псіхалагічна. Пісьменніка гэты свет трымаў усё жыццё. Ды не проста трымаў, а творча, духоўна сілкаваў і натхняў.

Напэўна, невыпадкова ў адным з апошніх твораў «Развітанне з ілюзіямі», адмаўляючы многае негатывнае з мінулых гадоў, звязанае з культурам асобы, рэпрэсіямі, ламаннем «хрыбта ўсяму здароваму, назапашанаму чалавечтву за мінулыя стагоддзі», Карпюк звяртаецца да часоў дзяцінства, там шукаючы і знаходзячы «маральны стрыжань» чалавечага і народнага жыцця. І там яго знаходзіць. І ў творах ранейшых гадоў, распаўсюджваючы «пра каханне ў бурлівы час вялікіх падзей» («Данута»), узаўяўляючы падзеі партызанскай вайны як вайны народнай («Пушчанская адысея»), даследуючы няпростыя ўзаемаадносіны розных пакаленняў вяскоўцаў («Карані»), пісьменнік заўсёды шукаў і знаходзіў «маральны стрыжань» у жыцці народным. Тым жыцці, якое выдатна ведаў, адчуваў, якое нёс у сабе. Глыбокае карэнне, што лучыла Аляксея Карпюка, творцу і чалавека, з родным краем, народам, жывіла яго творчасць, напуўняла жыватворнымі сокамі зямлі, рабіла яго запатрабаваным чалавекам.

Серафім АНДРАЮК

Фота з фондаў Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва